

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นเหตุผลสนับสนุนการเชื่อมโยงตัวแปรต่าง ๆ ในการสร้างโมเดล ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 สารสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ตอนที่ 3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ตอนที่ 4 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ตอนที่ 1 สารสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 1-5)

หลักการ ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศกล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลาและการจัดการเรียนรู้ สามารถจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และทักษะในการดำเนินชีวิต รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยม

เป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค ภูมิใจในความเป็นไทยและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความรักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้างของหลักสูตร กำหนดไว้ 5 ส่วน คือ

1. ระดับช่วงชั้น หลักสูตรกำหนดเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน คือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และ คุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน หลักสูตรกำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็น พื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม ได้แก่

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวภาษา และผู้นำเพื่อประโยชน์

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่ม สาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

5. เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

- ป. 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
- ป. 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง
- ม. 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง
- ม. 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	•	•	•	•
คณิตศาสตร์	•	•	•	•
วิทยาศาสตร์	•	•	•	•
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	•	•	•	•
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	◆	◆	◆	◆
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ชม.

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
- ◆ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย
สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม และจำนวนเวลาเรียนอย่างกว้างๆ สถานศึกษาต้องนำโครงสร้าง ดังกล่าวนี้อไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ เพิ่มเติม เป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลายให้ผู้เรียนได้ เลือกตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการ เรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2, 3 และ 4 ส่วนช่วงชั้นที่ 1 ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

การจัดหลักสูตรช่วงชั้นที่ 1 และ 2 (ป.1-3 และ ป.4-6) เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนา คุณภาพชีวิตกระบวนการเรียนรู้สังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสารและพื้นฐานการเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้ง ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) เน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัด ความสนใจของตนเอง การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ให้ความสำคัญ สมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบ การสร้างเสริมสุขภาพ ของตนเองและชุมชน ความภูมิใจในความเป็นไทย เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือ ศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6) เน้นให้ผู้เรียนเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี

การจัดเวลาเรียน สถานศึกษาสามารถจัดเวลาเรียนได้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมในแต่ละ ชั้นปี โดย ป.1-3 ป.4-6 และ ม.1-3 จัดเวลาเรียนเป็นรายปี ส่วน ม.4-6 จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค และมีการคิณำน้หนักของรายวิชาเป็นหน่วยกิต (40 ชั่วโมง/ภาค มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต)

การจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอน จะต้องใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วย ตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้แบบบูรณาการ และเรียนรู้คุณธรรม

สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ที่จะนำมาใช้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ควรมีหลากหลาย เน้นสื่อเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนและผู้สอนสามารถ จัดทำและพัฒนาสื่อขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการ เรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนทราบระดับความก้าวหน้าและความสำเร็จของตน ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน/แต่ละกลุ่ม รวมทั้งประเมินการจัดกิจกรรมการสอนของครู และผู้ปกครองจะทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน และใช้พิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น

การประเมินคุณภาพระดับชาติ เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา โดยประเมินในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น (ป.3 ป.6 ม.3 และ ม.6) กลุ่มวิชาที่ประเมิน ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษและวิชาอื่นที่จำเป็น

หลักการของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดหลักการของหลักสูตร (สำลี รักสุทธี, 2544, หน้า 52) ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาท และหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาหาความรู้ มีความรู้และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพร่วมพัฒนาสังคม

คุณลักษณะนักเรียนที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในหลักสูตรได้กำหนดคุณลักษณะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำลี รักสุทธี, 2544, หน้า 53-54) ไว้ดังนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย ทั้งส่วนบุคคลและ

ส่วนรวม

4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่า

เทียมกัน

6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ๆ ไปใช้ใน

การพัฒนาชุมชนของตน

7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นใน

การพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และรักษาทรัพยากร ได้

คำริ บุญชู (2546, หน้า 16-23) กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรว่า มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม อีกทั้งกำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐานตลอดทั้งหลักสูตร 12 ปี ซึ่งมีแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะ การทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะใน

การคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ เพื่อเตรียมตัวสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการ เรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ทั้งด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สรุปได้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งผู้สอนและผู้เรียน กล่าวคือ จะต้องลดบทบาทของครู จากการเป็นผู้สอน ผู้บอกเล่า บรรยาย สาธิต มาเป็นผู้วางแผนจัดกิจกรรม เป็นผู้ชี้แนะ กระตุ้น ให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นต้องเน้นที่บทบาทของผู้เรียน ตั้งแต่เริ่มต้น คือ ผู้เรียนเป็นผู้ร่วมวางแผนการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย แล้วสรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งมี การวัดและประเมินผลที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นหลัก ซึ่งจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2541, หน้า 7) ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และการพัฒนาทักษะที่ผู้เรียน จัดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยได้รับความช่วยเหลือแนะนำและสนับสนุนจากผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือครู ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือการวิเคราะห์และกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ (Learning Need) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ (Learning Goals) การหาแหล่งวิทยาการเพื่อการ เรียนรู้ (Learning Strategies) และกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation)

โนลส์ (Knowles, 1975, p. 18) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการ เรียนซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ ต้องการก็ได้) ผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายใน

การเรียนรู้ แยกแยะ แจกแจง แหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ทั้งที่เป็นคนและเป็นอุปกรณ์ คัดเลือก วิธีการการเรียนรู้ที่เหมาะสมและประเมินการเรียนรู้นั้นๆ

บรูคฟิลด์ (Brookfield, 1984, p. 61) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การที่ ผู้เรียนตั้งใจแสวงหาความรู้โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตน ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการเรียน มีการปรึกษาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความช่วยเหลือในด้าน ต่าง ๆ เช่น กำหนดและใช้หนังสือประกอบการเรียนหรือบทความต่าง ๆ รวมทั้งเลือกวิธีการ ประเมินผลการเรียนรู้เอง

กริฟฟิน (Griffin, 1987, p. 153) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเฉพาะบุคคลโดยบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ของตนเอง และความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและการพัฒนาการเรียนรู้

บอริช (Borich, 1992, p. 286) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นทั้งวิธีเรียน และวิธีสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระตือรือร้น เพื่อให้ได้ความรู้ โดยผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนในระดับสูง ได้แก่ การให้เหตุผล การคิด แก้ปัญหา และการคิดวิเคราะห์ซึ่งมีความซับซ้อนมากกว่า การได้รู้ ได้เข้าใจ และนำไปใช้ ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ในขั้นต่ำที่เกิดได้ในการเรียนโดยทั่วไป

ดิกสัน (Dixon, 1992, p. 1789) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการที่ ผู้เรียนแต่ละคนอาจได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้ ในการวิเคราะห์ความต้องการ ในการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายในการเรียน ระบุนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง แหล่งความรู้ สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

ฮีมสตรา (Hiemstra, 1994, p. 5394) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนรับผิดชอบในด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลความก้าวหน้าของ การเรียนของตนเอง เป็นลักษณะซึ่งผู้เรียนทุกคนมีอยู่ระดับหนึ่งในทุกสถานการณ์การเรียนรู้ ไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นโดยผู้เรียนแยกตัวออกจากผู้อื่น ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ และ ทักษะที่ได้จากการศึกษาจากสถานการณ์หนึ่งไปยังสถานการณ์อื่นได้

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง วิธีการ เรียนที่ผู้เรียนแต่ละคนใช้ความสามารถของตนเอง โดยเกิดจากความต้องการและความสนใจ ซึ่ง ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเหมาะสม มีการวางแผนการเรียนอย่างเป็นระบบ แสวงหาแหล่ง วิทยาการข้อมูลต่างๆ รวมทั้งมีการวัดและประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่าง สม่าเสมอและต่อเนื่อง โดยได้รับความช่วยเหลือแนะนำและสนับสนุนจากผู้อื่นด้วยก็ได้

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ตามแนวคิดของโนลส์ (Knowles, 1975, pp. 40-41) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 5 ด้าน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
3. การวางแผนการเรียน
4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ
5. การประเมินผล

1. การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนแต่ละคนบอกความต้องการและความสนใจพิเศษของตนเองในการเรียน ให้เพื่อนอีกคนหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และเพื่อนอีกคนหนึ่งทำหน้าที่จับบันทึก และกระทำเช่นนี้หมุนเวียนกันไปจนครบทั้ง 3 คน ได้แสดงบทบาทครบ 3 ด้าน คือ ผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้คอยจับบันทึก สังเกตการณ์ ทั้งนี้การเรียนรู้บทบาทดังกล่าวเพื่อเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเรียนร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้าน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยเริ่มต้นจากบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

- 2.1 ผู้เรียนควรศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชาแล้วจึงเริ่มเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียน
- 2.2 ผู้เรียนควรเขียนจุดมุ่งหมายให้แจ่มชัด เข้าใจได้ไม่คลุมเครือ คนอื่นอ่านแล้วเข้าใจ
- 2.3 ผู้เรียนควรเน้นถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนคาดหวัง
- 2.4 ผู้เรียนควรกำหนดจุดมุ่งหมายที่สามารถวัดได้
- 2.5 การกำหนดจุดมุ่งหมายของผู้เรียนในแต่ละระดับ ควรมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด

3. การวางแผนการเรียน โดยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ของวิชา ผู้เรียนควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนตามลำดับ ดังนี้

- 3.1 ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนของตนเอง
- 3.2 การวางแผนการเรียนของผู้เรียน ควรเริ่มต้นจากผู้เรียนกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนด้วยตนเอง
- 3.3 ผู้เรียนเป็นผู้จัดเนื้อหาให้เหมาะสม กับสภาพความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน

3.4 ผู้เรียนเป็นผู้ระบุวิธีการเรียน เพื่อให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้า ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ดังนี้

4.1 ประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละด้าน ที่จัดให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความหมาย และความสำเร็จของประสบการณ์นั้นๆ

4.2 แหล่งวิทยาการ เช่น ห้องสมุด วัด สถานีนามัย เป็นต้น ถูกนำมาใช้ได้ อย่างเหมาะสม

4.3 เลือกแหล่งวิทยาการให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน

4.4 มีการจัดสรรอย่างดี เหมาะสมที่กิจกรรมบางส่วนผู้เรียนจะเป็นผู้จัดเองตามลำพัง และบางส่วนเป็นกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน

5. การประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองเป็นอย่างไร การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปจะเกี่ยวกับ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิด และเจตคติ ซึ่งขั้นตอนในการประเมินผล มีดังนี้

5.1 กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้แน่ชัด

5.2 ดำเนินการทุกอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ขั้นตอนนี้สำคัญในการใช้ประเมินผลการเรียนการสอน

5.3 รวบรวมหลักฐาน การตัดสินใจจากผลการประเมิน จะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้

5.4 รวบรวมข้อมูลก่อนเรียน เพื่อเปรียบเทียบหลังเรียนว่าผู้เรียนก้าวหน้าไปเพียงใด

5.5 แหล่งของข้อมูล จะหาข้อมูลจากครูและผู้เรียนเป็นหลักในการประเมินผล

กุกลิเอลมีโน (Guglielmino, 1977, pp. 32-34) ได้ศึกษาลักษณะของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่าลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังนี้

1. การเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นผู้รักความก้าวหน้า ใฝ่สร้างอนาคต สามารถบังคับตนให้กระทำในสิ่งที่ควรทำ ยินดีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น ๆ มีความสนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และมีความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด และมีความพยายามในการทำความเข้าใจเรื่องที่ยาก ๆ ถือว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินชีวิตและคิดว่าผู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอคือผู้นำ

2. มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ คือเป็นผู้ที่ต้องการเรียนรู้ มีความสามารถที่จะเรียน เมื่อต้องการจะเรียนหรือตัดสินใจเรียนแล้วสามารถแบ่งเวลาให้กับ การเรียนได้แม้จะมีงานอื่นมากก็ตาม โดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียนเรื่องใด สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่กำลัง เรียนกับเป้าหมายระยะยาวที่ตั้งไว้ สามารถหาวิธีการเรียนรู้ต่าง ๆ ในเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ ได้อย่าง เหมาะสม มีความสุขสนุกสนานกับการแก้ปัญหาที่ยาก ๆ ชอบทดลองเรียนสิ่งใหม่ ๆ ชอบสำรวจ ปัญหาและรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะหาได้จากที่ไหน

3. การมีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คือผู้ที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วย ตนเองได้ดี ไม่ทอดทิ้งแม้จะไม่ค่อยเข้าใจในสิ่งที่กำลังทำอยู่ สามารถคิดค้นวิธีการต่าง ๆ ได้หลาย แบบสำหรับการเรียนรู้ในเรื่องใหม่ ๆ ยอมรับในความผิดพลาดของตนเอง เป็นผู้นำกลุ่มในการ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ สามารถทำงานด้วยตนเองได้อย่างดี

4. การมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน คือ เป็นผู้ที่ทราบดีว่าตนเองต้องการเรียน อะไรถ้ามีสิ่งที่ต้องการเรียนจะหาทางเรียนรู้ให้ได้ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการ เรียนรู้และมีความเชื่อว่าการคิดอยู่เสมอว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไร เป็นสิ่งสำคัญต่อ การศึกษาของตนเอง

5. มีความรักในการเรียน คือ เป็นผู้ที่กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอยู่ เสมอ มีความชื่นชมต่อบุคคลที่รักการเรียน ชอบการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะ เรียนและปรารถนาให้มีเวลามากขึ้น และเห็นว่าทดสอบไม่ใช่ประเด็นสำคัญหากแต่ความเข้าใจ ในเรื่องที่ศึกษามีความสำคัญมากกว่า

6. มีความคิดสร้างสรรค์ คือ เป็นผู้ที่รู้จักตนเองดีพอ ในการเรียนไม่ต้องการให้ ผู้สอนบอกทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อประสบปัญหาที่ไม่เข้าใจไม่หลีกเลี่ยงไปจากสิ่งนั้น สามารถทำงาน ตามลำพังและมีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี และนำความคิดไปปฏิบัติให้เกิดผลดี

7. มองอนาคตในแง่ดี คือ เป็นผู้ที่ชอบสถานการณ์การเรียนที่ท้าทาย ชอบแก้ปัญหาที่มี คำตอบถูกมากกว่าหนึ่งคำตอบ มีความพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ คิดว่าห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการศึกษา

8. สามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา คือ เป็นผู้ที่สามารถ ตัดสินใจในการศึกษาเรื่องใหม่ๆ ทราบแหล่งข้อมูลที่ต้องการค้นหา มีความกระตือรือร้นที่จะ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างมาก มีทักษะในการอ่าน การเขียน การฟังและการจำ มีความสุขกับการ แก้ปัญหาเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนทุกคนก่อให้เกิดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน สามารถทำให้ผู้เรียนดำรงชีพอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมุ่งสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เป็นคนที่ทันเหตุการณ์ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยการนำตนเองจึงมีความสำคัญ เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนของตนในระดับสูงขึ้น ซึ่งโนลส์ (Knowles, 1975, pp. 14 –17) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสรุปได้ 4 ประการ คือ

1. คนที่เรียนรู้ด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง จะเรียนได้มากกว่า ดีกว่า คนที่เป็นเพียงผู้รับ หรือรอให้ครูถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เท่านั้น คนที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดหมาย และมีแรงจูงใจสูง สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับคำสอนแต่อย่างเดียว

2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับการพัฒนาทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติมากกว่า เมื่อเป็นเด็กธรรมชาติของเด็กคือการต้องพึ่งพิงผู้อื่นต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีพัฒนาการขึ้นก็ค่อย ๆ พัฒนาตนเอง ไปสู่ความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครูและผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเองและชี้นำตนเองได้มากขึ้น

3. นวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการศึกษา เช่น มีหลักสูตรใหม่ห้องเรียนแบบเปิด (Open Classrooms) การเรียนแบบไม่มีชั้น (Nongraded School) ศูนย์บริการทางวิชาการ (Learning Resource Centers) การศึกษาอย่างอิสระ (Independent Study) การเรียนนอกระบบโรงเรียน (Nontraditional Study Program) การศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด (Universities – Without - Walls) และอื่น ๆ รูปแบบของการศึกษาเหล่านี้ล้วนผลักระบบปิดออกไปให้ผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนด้วยการนำตนเอง

4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การศึกษาและการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็น

กระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (A Lifelong Process) ความเปลี่ยนแปลงของโลกหลาย ๆ ด้านทำให้เกิดแนวคิดใหม่ทางการศึกษา ได้แก่

4.1 ความรู้ต่าง ๆ ที่มนุษย์เรียนรู้และสะสมไว้จะค่อย ๆ ล้าสมัยและหมดไปภายในสิบปีหรือน้อยกว่า ดังนั้นจึงต้องพัฒนาทักษะดังกล่าว เมื่อบุคคลจบการศึกษาไปแล้วก็ยังสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ทันสมัย

4.2 ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนเริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน เช่น เรียนรู้จากบิดา มารดา เพื่อน ครู สื่อมวลชนสถาบันต่าง ๆ นั่นคือการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

4.3 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะไม่จำกัดอายุของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสดัดสนใจเลือกเรียนตามความสนใจและความต้องการที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนที่อยู่ในวัยเยาว์ควรเน้นทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อจะได้ใช้ทักษะเหล่านี้ในการแสวงหาความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

โดยสรุปความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและจะทวีความสำคัญมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน และในอนาคต ซึ่งมีการพัฒนาเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารอย่างมากมาย ซึ่งผู้ที่สนใจหรือผู้ที่มีความรู้ลักษณะในการนำตนเองสูงย่อมมีโอกาสในการรับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้มากยิ่งขึ้น เป็นการจำแนกอำนาจการเรียนรู้ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสมรรถภาพพื้นฐานที่ทุกคนควรมีเพื่อเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นการเรียนรู้ที่เคารพในศักยภาพของผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่สนองตอบต่อความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน โดยที่ยอมรับว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ เพื่อที่จะให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1975, p. 61) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มี 9 ประการดังนี้

1. มีความเข้าใจในความแตกต่างของบุคคลในด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียน และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ นั่นคือ รู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้นำกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่สามารถนำตนเองได้

3. ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านั้นเป็นเหมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง การวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้ และการช่วยเหลือบุคคลอื่น และการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านั้น

4. ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริงโดยความช่วยเหลือจากผู้อื่น

5. ความสามารถในการแปลความต้องการในการเรียนออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ในรูปแบบที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้

6. ความสามารถในการโยงความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำให้เรื่องง่ายขึ้น และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา

7. ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งเอกสารวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ และมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ

9. ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

สมคิด อิศระวัฒน์ (2532, หน้า 35-36) เชื่อว่าเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแล้ว จะนำไปสู่การเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) และสิ่งที่เป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีดังนี้

1. สนุกใจที่จะเรียนด้วยตนเอง มิได้เกิดจากการบังคับ แต่มีเจตนาที่จะเรียนด้วยความสนใจและความอยากรู้

2. ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตนเอง ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนจะเรียนคืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการและวิธีการประเมินผลการเรียน ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถ สามารถตัดสินใจได้ มีการรับผิดชอบหน้าที่และบทบาทในการเป็นผู้เรียนที่ดี

3. ผู้เรียนต้องรู้วิธีการที่จะเรียน ผู้เรียนจะทราบขั้นตอนของการเรียนรู้ของตนเอง รู้ว่าจะไปจุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

สมคิด อิศระวัฒน์ (2541, หน้า 33-40) กล่าวว่า ลักษณะของคนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องเป็นคนช่างคิด ช่างวิเคราะห์ ช่างสังเกต ทดลองปฏิบัติ มีความสนใจใฝ่รู้ สามารถวางแผนการเรียนได้ด้วยตนเอง และเป็นนักประเมินผล ดังนั้นผู้เรียนที่อยู่ทั้งในและนอกระบบ

โรงเรียน หากมีคุณลักษณะที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จะสามารถมีโอกาที่จะเรียนรู้สรรพความรู้ทั้งหลาย มีโอกาสที่จะดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนที่มีความยืดหยุ่นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ทุกคน โดยผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ดีจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถวินิจฉัยความสามารถของตนเองมีความสามารถในระดับใด จากนั้นจึงวิเคราะห์ความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ แล้วกำหนดเป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง แล้วเลือกกิจกรรมและหาวิธีการเพื่อศึกษาหาความรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตนเองกำหนด โดยในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งผู้เรียนต้องประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อพัฒนาผลงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

โนลส์ (Knowles, 1975, p. 60) ได้เปรียบเทียบข้อตกลงเบื้องต้นระหว่างกระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยสรุปตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบข้อตกลงเบื้องต้นระหว่างกระบวนการเรียนรู้ที่มีครูถ่ายทอดกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ข้อตกลงเบื้องต้น	การเรียนรู้ที่มีครูถ่ายทอด	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้เรียน	มีบุคลิกภาพแบบพึ่งพา	มีลักษณะชี้นำตนเองมากขึ้น
2. บทบาทและประสบการณ์ผู้เรียน	มีการสร้างมากกว่าการใช้	มีแหล่งทรัพยากรสำหรับเรียนรู้หลากหลาย
3. ความพร้อมในการเรียน	มีความแตกต่างของวุฒิภาวะผู้เรียน	พัฒนาจากงาน และปัญหาในชีวิต
4. สิ่งที้นำมาสู่การเรียนรู้	เนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนต้องการ	งานและปัญหาที่พบ
5. แรงจูงใจ	แรงจูงใจภายนอก เช่น รางวัล และการลงโทษ	แรงจูงใจจากภายใน เช่น ความอยากรู้ของผู้เรียน

ตารางที่ 3 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ที่มีครูถ่ายทอดและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

องค์ประกอบ	การเรียนรู้ที่มีครูถ่ายทอด	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
1. บรรยากาศ	เป็นการนำไปสู่ การแข่งขันและการตัดสินใจ	ไม่เป็นทางการ มีการ ยอมรับซึ่งกันและกันทั้ง ผู้สอนและผู้เรียน มีความ สอดคล้องกันให้ความ ร่วมมือและสนับสนุน
2. การวางแผน	ให้ความสำคัญแก่ผู้สอน	ตัดสินใจร่วมกันระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียน
3. การวิเคราะห์ความต้องการ	ให้ความสำคัญแก่ผู้สอน	ประเมินร่วมกันทั้งผู้สอน และผู้เรียน
4. การกำหนดเป้าหมาย	ให้ความสำคัญแก่ผู้สอน	กำหนดข้อตกลงร่วมกันทั้ง ผู้สอนและผู้เรียน
5. การออกแบบการเรียนรู้	ยึดเนื้อหาบทเรียน ประมวลการสอน จัดตามลำดับเหตุผล	โครงการ สัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) จัดตามความพร้อมของ ผู้เรียน
6. กิจกรรม	ใช้เทคนิคการถ่ายทอดไป ยังผู้เรียน การกำหนดให้ศึกษาค้นคว้า	โครงการแสวงหาความรู้ การศึกษาอิสระ ใช้เทคนิควิธีเชิงทดลอง ปฏิบัติ
7. การประเมินผล	ให้ความสำคัญกับผู้สอน	ประเมินร่วมกันโดยผู้สอน และผู้เรียนประเมินตนเอง อาศัยหลักฐานที่รวบรวม จากตัวผู้เรียน

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่าลักษณะของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีจุดเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการเรียน เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง การกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียน การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผล โดยอาศัยความช่วยเหลือจากครูหรือเพื่อนตามสมควร ดังนั้นครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจึงตระหนักถึงปัจจัยเหล่านี้ของผู้เรียนซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกัน ในการจัดการเรียนการสอนจึงควรสนับสนุน ส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดภายในตัวของผู้เรียนแต่ละคนให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องการจำเป็นในสังคมแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุฑารัตน์ วิบูลผล (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาริตถ์สังกัศตบวรมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน พบว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .221

คณาพร คมสัน (2540, หน้า 145-146) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ตัวแปรต้น คือ วิธีสอน 2 วิธี ได้แก่ วิธีสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและวิธีสอนตามคู่มือครู และระดับความสามารถทางการอ่านเพื่อความเข้าใจ 3 ระดับ คือ ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจระดับสูง ปานกลาง ต่ำ ตัวแปรตามมี 2 ตัว คือ ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วย สำหรับการดำเนินการทดลอง ได้แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครู และกลุ่มทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียน และคะแนนเฉลี่ยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองหลังการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการเรียน

สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำแนกตามตัวแปรเพศ

อายุ สาขาวิชา และการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 10 สาขาวิชา จำนวน 400 คน ปรากฏว่า นักศึกษาชายมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยรวมสูงกว่า นักศึกษาหญิง ส่วนผลการศึกษา พบว่านักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยสูง (มากกว่า 2.30) จะมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่านักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำ

มานพ วงศ์สาขา (2541, หน้า 88-92) ได้ศึกษาการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของ โนลส์ (Knowles) จำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ปีการศึกษา 2540 จำนวน 461 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนรู้โดยการนำตนเองโดยส่วนรวมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูง ไปหาต่ำ คือ การวางแผนการเรียน การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน การแสวงหาแหล่ง วิทยาการ การประเมินผล และวิเคราะห์ความต้องการ เมื่อพิจารณาตามตัวแปรเพศพบว่า นักเรียน หญิงมีการเรียนรู้โดยการนำตนเองโดยส่วนรวมและในรายด้านทั้ง 5 ด้าน สูงกว่านักเรียนชายอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อดิศักดิ์ ผานะวงศ์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคูณลักษณะการนำตนเองเพื่อการเรียนรู้ ของนักศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ วิถีเรียนทางไกล จังหวัด สกลนคร ปีพุทธศักราช 2540 โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของกูกลีเอลมีโนกับแนวคิดทฤษฎีของโนลส์ ผสมกัน จำแนกตามตัวแปร เพศ และการมีอาชีพระหว่างเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาที่มี อาชีพระหว่างเรียนมีคุณลักษณะการนำตนเองเพื่อการเรียนรู้มากกว่านักศึกษาที่ไม่มีอาชีพระหว่าง เรียน

รจนา คำนิ่งผล (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วย การนำตนเองที่มีต่อความสามารถในการเขียนความเรียงภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 40 คน โดยนักเรียนกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง ได้รับ การสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และอีกกลุ่มหนึ่งได้รับการสอนโดยวิธีปกติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความสามารถในการเขียนความเรียงภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการเขียนความเรียงภาษาไทยของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถ

ในการเขียนความเรียงภาษาไทยในองค์ประกอบด้านเนื้อหา การเรียบเรียงความคิด การใช้ถ้อยคำ การใช้ไวยากรณ์ กลไกทางภาษา สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนทร สุทองหล่อ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสวนดุสิต เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 412 คน โดยจำแนกตามตัวแปรเพศ วิธีการเลี้ยงดู ระดับการศึกษาของบิดา-มารดา และผลการเรียนเดิม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากกว่า การเลี้ยงดูแบบเผด็จการ แบบให้ความคุ้มครอง และแบบปล่อยปละละเลย ส่วนนักศึกษาที่มีผลการเรียนเดิมสูงมีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนเดิมต่ำ

พัชรี มะแสงสม (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการเอกชน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2543 จำนวน 489 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และปัจจัยทางด้านเพศและการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สุธิกานต์ แยมนิล (2544, หน้า 104-105) ได้ศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในเขตภาคกลาง กลุ่มตัวอย่าง คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในเขตภาคกลางจำนวน 14 จังหวัด จำนวน 104 คน ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ อายุ วุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ ประเภทของสถานบันการศึกษา ประเภทของห้องสมุดประชาชน รายได้ต่อเดือนของบรรณารักษ์ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขัน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและคุณลักษณะของบรรณารักษ์ ตัวแปรตาม คือ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า โดยภาพรวมบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในเขตภาคกลางมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 2 องค์ประกอบ เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง 4 องค์ประกอบ คือ ความรักในการเรียนรู้ ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา

ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้และด้านการมองอนาคตในแง่ดี องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยระดับต่ำ 2 องค์ประกอบคือ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และความคิดสร้างสรรค์

เพชรธิดา บุญหนุน (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านการใช้คอมพิวเตอร์ของครูในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยด้านเจตคติต่อคอมพิวเตอร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ค่านิยมความก้าวหน้าและบุคลิกภาพนักวิทยาศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านการใช้คอมพิวเตอร์ของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โมราด (Mourad, 1978, p. 2002-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการศึกษา เพศ และความคิดริเริ่มด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักเรียนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 684 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า คะแนนของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (SDLRS) สัมพันธ์กับคะแนน TTCT และเมื่อจำแนกนักเรียนออกตามระดับการศึกษา คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแยกตามเพศ พบว่า องค์ประกอบด้านมโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศ องค์ประกอบด้านความสามารถในการใช้ทักษะเบื้องต้นในการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา มีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษา โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนสูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อแยกตามเพศในลักษณะภาพรวมนักเรียนชายและหญิงมีคะแนนเท่ากันในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่นักเรียนชายมีคะแนนสูงกว่าในองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์

อเดนูกา (Adenuga, 1989, pp. 50-09A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและวิธีการเรียนรู้ของนักศึกษาผู้ใหญ่อเมริกันและนักศึกษาที่เป็นต่างชาติ โดยใช้เครื่องมือ 2 ฉบับ ได้แก่ The Experiential Learning Style Inventory (LSI) และแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า สัญชาติ ระดับของโปรแกรมการเรียน วิธีการเรียนรู้ที่ใช้กับระดับการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยตรง วิชาเอกที่เรียนและประสบการณ์ในการทำงานมีอิทธิพลทางอ้อมของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อายุ เพศ และลักษณะงานไม่มีอิทธิพลและอำนาจในการทำนายระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อายุ เพศ และลักษณะงานไม่มีอิทธิพลและอำนาจในการทำนายระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับวิธีการเรียนรู้

แลงสตัน (Langston, 1989, pp. 50-12A) ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพอใจของผู้เรียนรัฐศาสตร์ต่อโครงการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการเรียนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนทั้งสองกลุ่มด้วยการทดสอบค่าที (t-test), ไค-สแควร์ และ ANOVA ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของผลการเรียนของผู้เรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ผู้เรียนที่มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงด้วย การวิเคราะห์หลังจากผู้เรียนเรียนจบโครงการแล้วพบว่า ความพอใจในการเรียนระหว่างโครงการเรียนทั้งสองแบบไม่แตกต่างกัน แต่ผู้เรียนในโครงการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความพอใจที่มีโอกาสได้เลือก กำหนดจุดประสงค์ในการเรียน และประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง รวมทั้งรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง มีอิสระ ไม่มีความกดดัน และมีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในโครงการทั้งหมด

โพสเนอร์ (Posner, 1989, pp. 51-03A) ได้ศึกษาการเรียนรู้ด้วยตนเอง การรับรู้ความสามารถทางการเรียนและการปรับตัวของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนมัธยมแบบเปิด 5 ระดับชั้น จำนวน 149 คน โดยศึกษาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เจตคติต่อการเรียนและลักษณะนิสัยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนจบการศึกษา และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ความสามารถทางการเรียน การปรับตัวของผู้เรียน และการรับรู้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านสถานภาพส่วนตัวและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เจตคติต่อการเรียนและลักษณะนิสัยค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงทีละน้อยในขั้นต้น ๆ ของการเรียนและเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเรียนจบโครงการเรียนที่ผู้เรียนเรียนด้วยการนำตนเองตั้งแต่ 1 โครงการขึ้นไป นักเรียนมีการรับรู้ความสามารถทางการเรียนสูงขึ้น โดยส่งผลในทางบวกต่อการสำเร็จการศึกษา และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับแรงจูงใจภายในต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง องค์ประกอบที่ส่งผลต่อระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ การจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่ท้าทาย ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น และมีความสนใจในการเรียน ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ต้องมีการสนับสนุนที่ดี ให้อิสระและให้อิสระแก่ผู้เรียนมีการวางแผนการเรียน และเน้นทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ไอเซนแมน (Eisenman, 1989, p. 3587-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนเกรด 5 จำนวน 209 คน ที่เรียนในโรงเรียนประจำท้องถิ่นในรัฐจอร์เจีย กับระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ปกครอง และครู ผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของครูกับนักเรียน ส่วนความสัมพันธ์

ระหว่างระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนกับผู้ปกครองไม่สามารถสรุปได้ เนื่องจากข้อมูลที่รวบรวมได้ไม่เพียงพอ

แฮร์ริแมน (Harriman, 1991, pp. 50-03A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนที่เรียนในโครงการการศึกษาทางไกล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนในโครงการการศึกษาทางไกล ผลการวิจัยปรากฏว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมีความสัมพันธ์กันที่ระดับ 0.32 ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความสัมพันธ์กับอายุที่ระดับ 0.20 และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้ที่กำลังศึกษามีความสัมพันธ์กับอายุ การศึกษา และสถานะของครอบครัวด้วย นอกจากนี้พบว่าเพศชายที่ประสบความสำเร็จมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่าเพศชายที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน แต่ไม่พบความแตกต่างในเพศหญิง

เชลลีย์ (Shelley, 1992, pp. 52-12A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับรูปแบบการคิด และตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ อายุ เพศ เกรดเฉลี่ย และระดับชั้น จำนวน 204 คน โดยใช้แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของกุกลิเอลมิโน (SDLRS) และแบบวัดความแตกต่างระหว่างบุคคลของรูปแบบการคิด ผลการวิจัยปรากฏว่า ระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและความแตกต่างระหว่างบุคคลของรูปแบบการคิดมีความสัมพันธ์กันโดยความแตกต่างระหว่างบุคคลของรูปแบบการคิด และอายุ เป็นตัวทำนายระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ส่วนระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยเป็นตัวอธิบายได้บ้างเล็กน้อย

คลาวด์ (Cloud, 1993, pp. 53-12A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ปกครอง โดยใช้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของกุกลิเอลมิโน (Guglielmino, 1977) ผลการวิจัยปรากฏว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเด็กชายกับผู้ปกครอง และสูงกว่าความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเด็กหญิงกับผู้ปกครอง ซึ่งหมายถึงนักเรียนชายจะมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองใกล้เคียงกับผู้ปกครองมากกว่าเด็กหญิง เมื่อทดสอบความรู้ของนักเรียนด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงจะมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงด้วย ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของพ่อและแม่ของนักเรียนคนเดียวก็มีความสัมพันธ์กัน นักเรียนหญิงมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองสูง ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีลูกคนเดียว

นักเรียนที่เป็นลูกคนเดียวในครอบครัวจะมีระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีลูกหลายคน

เลน (Lane, 1993, pp. 54-04A) ได้ทำการวิจัยแบบกึ่งทดลองเกี่ยวกับการรับรู้ลักษณะการนำตนเอง และยุทธวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนเกรด 5 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของยุทธวิธีการเรียนรู้ที่ได้หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม 40% 50% และ 29% อย่างเห็นได้ชัด โดยกลุ่มทดลองจำแนกตาม IQ ระดับต่ำ กลาง และสูง ส่วนการเปรียบเทียบยุทธวิธีการเรียนรู้ เห็นได้ชัดว่า ผู้เรียนมียุทธวิธีในการเรียนเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว สรุปได้ว่า ผู้เรียนที่ไม่ได้รับการสอนให้หาข้อมูลหรือหายุทธวิธีการเรียนรู้ ก็จะไม่ได้รับทักษะการเรียนรู้เหมือนผู้เรียนที่มีโอกาสในการแสวงหาข้อมูล และฝึกยุทธวิธีการเรียนรู้

ไวท์ (White, 1995, pp. 207-221) ได้ศึกษากลยุทธ์ในการเรียนกับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาทางไกลที่เรียนภาษาต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาทางไกลที่เรียนภาษาต่างประเทศภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น และภาษาจีน ผลการวิจัยปรากฏว่า ลักษณะการเรียนรู้ (การเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนทางไกล) มีผลต่อกลยุทธ์ที่ใช้ในการเรียน อายุ และระดับการศึกษา นักศึกษาทางไกลที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองจะใช้กลยุทธ์ในการเรียนมากกว่านักศึกษาที่เรียนในห้องเรียนตามปกติ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังกล่าวข้างต้น พบว่า อายุ เพศ สัญชาติ ระดับการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะการเรียนรู้ รูปแบบการคิด บุคลิกภาพ และการอบรมเลี้ยงดู เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป

ตอนที่ 3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โนลส์ (Knowles, 1975) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการเรียนที่บุคคลได้คิดริเริ่มตามความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ได้ และการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้มีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ลักษณะของผู้สอน กระบวนการเรียนการสอน และลักษณะของผู้เรียน

ลักษณะของผู้สอน

ผู้สอนเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การเตรียมการเพื่อการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องมีความแตกต่างระหว่างบุคคลและตอบสนองความต้องการระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยจัดการเรียนการสอนที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน ใช้อุปกรณ์และวิธีการสอนหลากหลายวิธี การให้งานหรือการสอนจะต้องคำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างกัน ภูมิหลังของผู้เรียน เวลา ขนาดของชั้นเรียน และอุปกรณ์การสอน พยายามจัดการสอนให้ดีที่สุด ด้วยข้อจำกัดขององค์ประกอบเหล่านั้น ใช้การวางแผนร่วมกับผู้เรียน ใช้กระบวนการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องพยายามรู้จักจัดการผู้เรียนเป็นรายบุคคล และต้องพยายามให้ผู้เรียนได้รู้จักกันด้วย การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียน ความเอาใจใส่ในผู้เรียน จะช่วยสร้างให้บรรยากาศในการเรียนได้ดี มีการปรึกษาหารือกันได้ง่ายขึ้น มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนการสอนทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม

2. การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตลอดไปนั้น ผู้สอนจะต้องปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของตนจากการเป็นผู้สอนความรู้เพียงฝ่ายเดียว มาสู่การเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการกระตุ้นให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ เป็นผู้ร่วมคิด และเป็นเพื่อนกับผู้เรียน ผู้สอนควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าการเป็นผู้ควบคุมการสอนนั้น ควรอยู่ในบรรยากาศของความไว้วางใจและเอื้ออาทร ทำให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนในการเรียนรู้ ประสบการณ์ทางคลินิก ผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี โดยใช้คำถามกระตุ้นความคิดให้กับผู้เรียน ผู้สอนควรเตรียมคำถามเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนอยากตอบ อยากเรียน ผู้สอนจะต้องมีความสามารถให้คำแนะนำหรือชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้อง รวมถึงการเฉลยคำตอบ เมื่อมีการซักถามหรือทดสอบ ควรมีการชมเชยให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนแสดงความคิดเห็น จะทำให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นมากขึ้น การแนะนำแหล่งข้อมูลและการใช้แหล่งข้อมูล เพื่อการค้นคว้าก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน ห้องสมุดเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ผู้สอนมีการแนะนำผู้เรียนในการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของผู้สอนดีขึ้น ผู้สอนจึงเป็นผู้มีความสำคัญที่จะชี้แนะแหล่งทรัพยากรข้อมูลทางการศึกษาทั้งที่อยู่ภายในและนอกสถาบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะการใช้เวลาในการค้นคว้าเอกสาร ตำราที่มากเกินไป อาจจะมีผลกระทบต่อความสนใจ และความตั้งใจในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้เวลาบางส่วนสำหรับการเรียนรู้กิจกรรมอื่นๆด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ลักษณะบุคลิกภาพทัศนคติของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน และวิชาที่สอน บรรยากาศในชั้นเรียน และทักษะในการสอนยังมีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนให้ดีขึ้น ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนตระหนัก สนใจ ฝึกฝนการศึกษาค้นคว้า

ด้วยตนเอง จัดโอกาสและสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามแนวทางของตน อำนาจความสะดวกให้ผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เป็นตัวของตัวเอง มีทักษะกว้างขวาง เกิดความริเริ่มต่าง ๆ ขึ้น ตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

3. การร่วมกันเรียนรู้ การให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้จะต้องจูงใจให้ผู้เรียนปรับความเชื่อและการรับรู้ของตนให้รับรู้สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไปจากเดิมและแสดงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น การที่ผู้สอนจะโน้มน้าวผู้เรียนให้ปรับความเชื่อ และการรับรู้ นั้น ผู้สอนจะต้องแสดงให้เห็นว่าผู้สอนให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้เรียนรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ใส่ใจและตอบสนองความคิดเห็นของผู้เรียน เพราะการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกัน มีการรับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้สอนนั้นเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอนในเวลาเดียวกัน ผู้สอนจะเรียนรู้ในขณะที่สอน ถ้าผู้สอนจะต้องมีการเตรียมการสอน การคิดวิเคราะห์รวบรวมข้อมูล เลือกใช้วิธีการเสนอความคิดต่อผู้เรียน และเมื่อสอนเสร็จสิ้นจะต้องมีการประเมินผลการสอน ซึ่งผู้สอนจะประจักษ์ว่าตนเองจะมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ส่วนทางผู้เรียนนั้นก็จะเป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียนด้วยเช่นกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับผู้สอน ผู้เรียน และผู้สอนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการกระตุ้นให้อีกฝ่ายหนึ่งใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ การจัดการเรียนการสอนนั้นผู้สอนจะต้องตระหนักว่าผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับอย่างเดียว จะต้องเป็นผู้ให้ด้วย ผู้สอนจะต้องมีบทบาทต่อผู้เรียนด้วย เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะได้จัดการสอนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้บรรยากาศของการเรียนการสอนจะต้องเป็นแบบเปิดเผย มีความสนใจ ซื่อสัตย์ไว้วางใจ มีการยอมรับความสามารถของตนเอง

4. การส่งเสริมพัฒนาการในฐานะบุคคล ผู้สอนจะต้องสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนให้เป็นเปิดเผย แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ การเผชิญปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหามาจากผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทาง และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างซื่อสัตย์จริงใจ ไว้วางใจ มีการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นยอมรับความเป็นบุคคลของผู้เรียน และประจักษ์ในความสามารถของตนเอง การมอบหมายงานของผู้สอนควรคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้สอนควรมีการทักทาย ได้ถามความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้เรียน ในการเข้าถึงผู้เรียนนั้นผู้เรียนต้องการผู้สอนที่มีความรู้ดี มีประสบการณ์ มีวิธีการสอนที่ดีเป็นกันเอง และเข้าใจผู้เรียน ดังนั้นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีควรจะเกิดขึ้นเนื่องจากความสอดคล้องกันก็คือ ผู้สอนควรสอนด้วยความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้เรียน ให้ข้อคิดชมอย่างยุติธรรมตรงไปตรงมา เต็มไปด้วยความหวังดี ขณะเดียวกันก็ควรชี้แนะผู้เรียนให้เห็นถึงความเหมาะสม ความถูกต้องของวินัยในการเรียนพร้อมกันไปด้วย ผู้สอนต้องยอมรับว่า

ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีค่า และความเป็นบุคคลทั้งความรู้สึก และความคิด ให้อิสระผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากความกลัว วิธีการสอนที่เลือกใช้ก็ควรเกี่ยวข้องกับวิธีที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ กระตุ้นให้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งผู้สอนก็ต้องปฏิบัติในแนวเดียวกัน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530, หน้า 47-51) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่สำคัญของผู้สอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ทราบถึงความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียน โดยพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น ความสามารถของผู้เรียน ความสามารถของผู้สอน เวลาที่ใช้เรียน และอุปสรรคในการเรียน เป็นต้น
2. ช่วยผู้เรียนวางแผนการเรียน เพื่อที่จะบรรลุถึงความรู้และทักษะที่ผู้เรียนต้องการ
3. ร่วมมือกับผู้เรียนสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น บรรยากาศของความอบอุ่น เป็นมิตร มีความรู้จักกันเป็นอย่างดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน บรรยากาศแห่งความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งในระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. ร่วมมือและช่วยเหลือผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อบรรลุถึงความรู้และทักษะที่ผู้เรียนต้องการ
5. เป็นผู้ชี้แนะ บริการ แหล่งวิชาและจัดสื่อการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถทำกิจกรรมการเรียนได้ด้วยตนเอง
6. ช่วยผู้เรียนในการประเมินผลว่าบรรลุถึงความรู้และทักษะที่ผู้เรียนต้องการมากน้อยเพียงไร ผู้เรียนมีสามารถอยู่ในระดับใด มีความพร้อมในความสามารถของตนเองมากน้อยเพียงใด และยังคงต้องการมีประสบการณ์ด้านใดเพิ่มอีก เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ผู้สอนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ผู้สอนจำเป็นจะต้องทราบถึงความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียน ให้กำลังใจอำนวยความสะดวกในการแสวงหาความรู้ ชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือในการวางแผนการเรียน ให้คำปรึกษา สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองให้ผู้เรียนสามารถที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และผู้เรียนกับผู้สอนได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นฤมล เตื่อนมา (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ทัศนคติต่อวิชาชีพ สภาพแวดล้อมในวิทยาลัยด้านหลักสูตร อาจารย์ เพื่อนและสิ่งแวดลอมทางกายภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หทัยทิพย์ ภาคอินทรีย์ (2545, หน้า 53-54) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะสัตวแพทยศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 474 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านส่วนตัว ได้แก่ เพศ ชั้นปีที่ศึกษา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ประสิทธิภาพแห่งตนและทัศนคติต่อวิชาชีพ 2) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครองและวิธีการอบรมเลี้ยงดู 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ความพึงพอใจต่อประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย พฤติกรรมการสอนของอาจารย์และความสัมพันธ์กับเพื่อน ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยด้านส่วนตัว ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ประสิทธิภาพแห่งตนและทัศนคติต่อวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของอาจารย์และความสัมพันธ์กับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และตัวแปรที่มีอำนาจการพยากรณ์สูงสุด ได้แก่ การรับรู้ประสิทธิภาพแห่งตน รองลงมาคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความพึงพอใจต่อประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย พฤติกรรมการสอนของอาจารย์และความสัมพันธ์กับเพื่อน ตามลำดับ

สุธาณี ไชเย็น (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนระบบการศึกษาทางไกลในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนระบบการศึกษาทางไกลในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2544 จำนวน 280 คน ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย 1) ตัวแปรด้านส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต 2) ตัวแปรด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับสมาชิกในครอบครัว การสนับสนุนทางการเรียนของผู้ปกครองและความคาดหวังของผู้ปกครอง 3) ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ได้แก่ บรรยากาศการเรียนการสอน

ความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษา กับอาจารย์ และความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต
ความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษา กับสมาชิกในครอบครัว การสนับสนุนทางการเรียนของ
ผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษา กับอาจารย์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ
ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนอาชีพและ
บรรยากาศทางการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 4 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน
ความสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษา กับสมาชิกในครอบครัว เพศหญิงและลักษณะมุ่งอนาคต

มิเชล (Mitchell, 1997, pp. 58-11A) ได้ศึกษาผลของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาลมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
อย่างไร โดยใช้กระบวนการที่ทำให้นักเรียนสามารถตั้งเป้าหมายทางการเรียนด้วยตนเอง ทำ
โครงการและการนำเสนอต่อหน้าผู้อื่นได้ ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้สอนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนประสบ
ความสำเร็จในด้านการจัดบรรยากาศในการเรียน มีวิธีการสอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความคิด
อิสระ ทำให้เกิดปฏิริยาโต้ตอบ และการประเมินผล สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกับ
ผู้สอน มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ ผู้เรียนมีการวางแผนและรับผิดชอบใน
การทำโครงการด้วยตนเอง ทำให้เกิดทักษะ ความรู้ใหม่ ๆ และทำให้ผู้เรียนทราบถึงปัญหาที่
เกิดขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น แสดงว่า ลักษณะผู้สอนเป็นตัวแปรหนึ่งที่น่า
จะส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียน โดยผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่หลากหลายวิธี
สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์ภาพที่ดี
ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีประสิทธิภาพได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการ
เรียนการสอนที่มีส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง

สำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิด
พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น โนลส์ (Knowles, 1975, p. 64) ได้กล่าวไว้พอสรุป

ได้ดังนี้

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองควรเริ่มจากการที่ผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ สำหรับการพัฒนาชีวิตและการทำงานอาชีพของตนเอง การเตรียมตัวของผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรรายวิชาที่สอน และจุดประสงค์ของรายวิชาที่สอน นอกจากนั้นการจัดการจัดการเรียนการสอนมีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ เนื้อหาวิชาที่เรียนไม่มากเกินไป มีการจัดเวลาเรียนได้เหมาะสม ผู้สอนสร้างบรรยากาศในการเรียนที่เป็นกันเอง ทำให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนได้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทุกขั้นตอนของการเรียนมุ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดสร้างสรรค์และคิดวิเคราะห์ มีกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสื่อที่ใช้ประกอบการเรียนมีเพียงพอและมีสีสัน เพื่อสร้างความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงเป้าหมาย มุ่งให้ผู้เรียนเรียนจนรู้ชัด เรียนจนทำได้

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530, หน้า 47-51) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในการเรียนที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. บรรยากาศอบอุ่น เป็นมิตร
2. บรรยากาศแห่งความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งในหมู่ผู้เรียนเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
3. บรรยากาศซึ่งเอื้อต่อการสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. บรรยากาศความเข้าใจและเชื่อมั่นในบทบาทของตนเอง โดยผู้สอนจะทำหน้าที่เพียงผู้ชี้แนะหรือผู้ช่วยเหลือ ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รู้ ซึ่งกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการ และตามความสามารถของตนเอง ทั้งนี้โดยมีปัญหาและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นที่มาของข้อมูล ความจริง การเรียนรู้และความคิดริเริ่มต่าง ๆ
5. บรรยากาศของความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน คือ ผู้สอนสามารถเปิดเผยและแสดงความจริงใจต่อผู้เรียนในเรื่องจินตาคติและอคติ ผู้เรียนก็ควรเป็นผู้เปิดใจกว้างและพร้อมที่จะศึกษาอย่างจริงจังถึงแนวคิดและข้อชี้แนะของผู้สอน

สเกเจอร์และเดฟ (Skager & Dave, 1977, pp. 133-135) ได้สรุปลักษณะสำคัญที่จะต้องจัดให้แก่ผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ 5 ประการดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการและการประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ บนพื้นฐานความต้องการของกลุ่มผู้เรียน และของ

ตนเอง มีส่วนในการปรับปรุงการบริหารและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผนประเมินผลการเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม

2. การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสำคัญของผู้เรียนรายบุคคล ได้แก่ การพิจารณาถึงความแตกต่างของความสามารถในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล วุฒิภาวะ ความรู้พื้นฐาน ความสนใจของผู้เรียน มีการจัดองค์กรอำนวยความสะดวกสำหรับการเรียน การสอนและการฝึกฝนเพื่อการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ การคิดสืบค้น เปิดโอกาสให้มีการฝึกปฏิบัติเทคนิคที่จำเป็น เช่น การสังเกต การอ่านอย่างมีจุดประสงค์ การบันทึกข้อความ การจัดประเภทหมวดหมู่ เปิดโอกาสให้ได้ใช้แหล่งความรู้ สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เอง

4. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การกำหนดให้ผู้เรียนแบ่ง ความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนการสอน มีการทำงาน และการเล่นเป็นทีม ได้ร่วมกิจกรรม กลุ่มที่มีความแตกต่างกัน เช่น อายุ ความรู้ ทักษะ และขนาดของกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

5. การพัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และการร่วมมือกันในการประเมินของ ผู้เรียนประเมินตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบบการประเมินผล ยอมรับการประเมินจากผู้อื่นว่าเป็น ส่วนประกอบหนึ่งในการประเมินตนเอง มีการร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเดี่ยว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และประเมินผลหลายรูปแบบ

วิธีการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน (สมคิด อิศระวัฒน์, 2541, หน้า 38) มีดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกซึ่งความสามารถ และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกซึ่งความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ

3. เมื่อผู้สอนทำการสอน ควรใช้กลวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสคิด สังเกต วิเคราะห์ ลองปฏิบัติจริง และประเมินผล

4. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับผู้เรียน พยายามผลักดัน หรือมอบหมายให้ผู้เรียนมี ตำแหน่งหน้าที่ มีความรับผิดชอบ เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ ความสามารถในการติดต่อประสาน การเพิ่มวิสัยทัศน์ การตัดสินใจ การเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและศักยภาพของผู้เรียนเน้นการบูรณาการค้นคว้าจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ทั้งแหล่งความรู้ที่มีชีวิตและแหล่งความรู้ที่ไม่มีชีวิต สามารถพัฒนาปัญญาหลากหลายด้าน ตลอดจนมีการวัดและประเมินผลด้วยตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542, หน้า 206-214) ได้ศึกษาลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทย ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่เลี้ยงแบบไม่ตามใจหรือไม่เข้มงวดเกินไป ให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ให้ความใกล้ชิด สอนให้เด็กเป็นคนมีเหตุผล แสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งได้ และยอมรับความสามารถของเด็ก ส่งผลให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนมีการพัฒนาวิธีการสอนที่หลากหลาย สอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน กล้าแสดงความคิดเห็น ฝึกให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้สอนเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ รักและเอาใจใส่ มีความเข้าใจในตัวผู้เรียน และมีบุคลิกที่น่าเคารพนับถือ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ อยากเรียนจึงพัฒนาให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ฐิฎา ไกรวัฒนพงศ์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร เขต 1, เขต 2, เขต 3 และเขต 4 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 227 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้ง 5 ประการ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผล มีความสัมพันธ์ทางบวกความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

แกตติน (Cattin, 1997, p. 3374) ได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลัง ทฤษฎี และการปฏิบัติของโปรแกรมการศึกษาทางเลือกของวัยรุ่น ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนในชั้นเรียนปกติ โดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นทางเลือกใหม่ ในการศึกษาผลสำเร็จของ

ผู้เรียน ประกอบด้วยวิธีการเรียนรู้ 15 ขั้นตอน นำไปใช้ทดลองเป็นเวลา 1 ภาคเรียน และ ประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษานอกระบบในโคโลราโด ที่ลงทะเบียนแบบนับหน่วยกิต โดยผู้เรียนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเรียน แรงจูงใจ ข้อดี และการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จากนั้นรวบรวมข้อมูล ประเมินประสบการณ์และพฤติกรรมผู้เรียนด้วย แบบสอบถามเมื่อเริ่มต้นและสิ้นสุดการเรียน และบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 15 ขั้นตอน พบว่า มี 3 คน มีผลกระทบเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย นิสิตที่เข้าสู่ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า การเขียนแผนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ยากที่สุด มีความรู้สึกทางบวกต่อการมีทางเลือกที่จะทำในสิ่งที่เรียน ลักษณะผู้เรียนจะมีแบบการเรียนรู้ที่ คล้ายคลึงกัน มีการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกรวดเร็ว มีสติปัญญาหลากหลาย มีความรู้สึกทางบวกต่อ ผู้สอนที่มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ สนับสนุนผู้เรียนและมีความรู้สึกทางบวกต่อ โปรแกรมการเรียน

รีท (Rheet, 1997, p. 363) ได้ศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) เกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลต่อผู้เรียน ในระหว่าง การเรียนระดับปริญญาโท กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 25 คน ในวิทยาลัยการจัดการ Weatherhead เก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะ Multi-Method Approach โดยเก็บข้อมูลในช่วงการ ประเมินและพัฒนารายวิชาในภาคเรียนที่ 1 จากนั้นรวบรวมข้อมูลทุกๆ 6-8 สัปดาห์ ตามลักษณะ การจัดการเรียนการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย การรายงานพฤติกรรมตนเอง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการและความรู้ในระหว่างช่วงการเรียนสูงขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ แต่ค่านิยมหลักและคุณลักษณะไม่เปลี่ยนแปลง
2. ความแตกต่างของพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในช่วงระหว่างการเรียน และพบความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ
3. การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนขึ้นอยู่กับกระบวนการต่างๆ ในโปรแกรมที่จัด มากกว่าความสามารถก่อนเริ่มต้น โปรแกรมการเรียน
4. ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างสูงสุดมากขึ้นกว่าเดิม
5. คุณลักษณะของผู้เรียน ค่านิยม พัฒนาการและการนำไปใช้ มีผลกระทบต่อระดับ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

เกียร์ฮาร์ท (Gearhart, 2003, pp. 63-12A) ได้ศึกษาปัจจัยของทักษะการเรียนรู้ด้วย การนำตนเองที่มีต่อความสำเร็จในการเรียนแบบออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีทักษะด้าน คอมพิวเตอร์ของ Dakota State University การศึกษาครั้งนี้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้

ด้วยการนำตนเองกับความสำเร็จในการเรียนแบบออนไลน์ ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จในการเรียนแบบออนไลน์ โดยการสร้างบรรยากาศในการเรียนที่สนับสนุนทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น แสดงว่า กระบวนการเรียนการสอนเป็นตัวแทนหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมีกิจกรรมการเรียนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน และจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของผู้เรียน

ลักษณะของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียนด้วยเช่นกัน

บทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น บทบาทของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดลักษณะการนำตนเอง หากผู้เรียนไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองแล้ว กระบวนการต่าง ๆ ก็จะไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม จึงสรุปบทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้ (Knowles, 1975, p. 47)

1. ผู้เรียนต้องเป็นผู้ริเริ่ม สนใจ และความต้องการจากผู้เรียนเป็นหลักในการเรียนรู้ สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อการพัฒนาทักษะ ความรู้ สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง
2. การเตรียมตัวของผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะต้องศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาที่สอน และจุดประสงค์ของรายวิชาที่จะเรียน เพื่อนำไปกำหนดหรือวางแผนในการเรียนต่อไป
3. ผู้เรียนควรจัดเนื้อหาวิชาด้วยตนเองตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมลงเพื่อให้ชัดเจนว่าต้องการบรรลุผลในด้านใด เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว และมีความคิดเห็นหรือเจตคติในการนำไปใช้ชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย
4. ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนในการเรียน และการดำเนินกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง โดยอาจขอคำแนะนำช่วยเหลือจากครูหรือเพื่อน ลักษณะของการร่วมมือกันทำงาน ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการร่วมมือกัน การร่วมมือกันนั้นไม่ได้หมายถึงการเข้ากลุ่มทำงานอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการที่แต่ละฝ่ายช่วยเหลือ ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ในด้านการเรียน สิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียน

ร่วมมือกันคือ กระบวนการกลุ่ม และผู้เรียนเรียนรู้ได้จากภายในตัวเองที่แสดงออกมาซึ่งหมายถึง การที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้สึกรับอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน ไม่ใช่เรียน โดยถูกกำหนดบางอย่างเข้าไปในตัวผู้เรียน

5. ในขั้นการปฏิบัติ ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ หมายถึง การที่ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ได้ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียน เรียนได้เร็วยิ่งขึ้น ถ้าผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการลงมือปฏิบัติเอง จะทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบความจริง ด้วยตนเอง

6. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ควรเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียน โดยร่วมกันตั้งเกณฑ์ในการประเมินผลร่วมกัน

สำหรับบทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ กำหนดวิธีการเรียน วางแผนการเรียน วิเคราะห์และสรุปผลด้วยตนเอง ภายใต้การอำนวยความสะดวกของผู้สอน ผู้เรียนควรมีแนวความคิดและสามารถคิดได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะมีประโยชน์ มากกว่าที่จะคอยให้ผู้อื่นบงการให้คิด หรือคิดตามแนวคิดของผู้อื่น

สเกเจอร์ (Skager, 1978, pp. 116-117) ได้สรุปถึงองค์ประกอบที่ส่งผลให้ผู้เรียนมี การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ 7 ประการดังนี้

1. เป็นผู้ยอมรับตนเอง หมายถึง การมีเจตคติในเชิงบวกต่อตนเอง
2. การเป็นผู้มีการวางแผนการเรียน ซึ่งประกอบด้วย
  - 2.1 การรับรู้ถึงความต้องการในการเรียนของตนเอง
  - 2.2 การวางจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการที่วางไว้
  - 2.3 การวางแผนปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุจุดประสงค์การเรียน
3. มีแรงจูงใจในการเรียนอยู่ในตนเอง สามารถเรียนรู้โดยปราศจากสิ่งควบคุมหรือ บังคับจากภายนอก เช่น รางวัล การถูกตำหนิ ถูกลงโทษ การเรียนเพื่อต้องการวุฒิบัตรหรือ ตำแหน่ง
4. สามารถที่จะประเมินผลตนเอง ได้ว่าจะเรียนได้ดีแค่ไหน โดยอาจขอให้ผู้อื่น ประเมินการเรียนรู้ของตนก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องยอมรับการประเมินผลภายนอกว่าถูกต้องก็ต่อเมื่อ ผู้ประเมินมีความคิดอย่างอิสระ และการประเมินสอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นจริงอยู่ใน ขณะนั้น
5. การเปิดกว้างต่อประสบการณ์ หมายถึง ผู้เรียนที่นำประสบการณ์เข้ามาใช้ใน กิจกรรมชนิดใหม่ ๆ อาจจะสะท้อนการเรียนรู้ หรือการจัดวางแผนเป้าหมาย โดยอาจไม่จำเป็นที่ จะต้องเป็นเหตุผลในการที่จะเข้าไปทำกิจกรรมใหม่ ๆ ความใคร่รู้ ความอดทนต่อความคลุมเครือ

การขบคิดที่ยุ่งยากซับซ้อนและการเรียนอย่างสนุก จะทำให้เกิดแรงงูใจในการทำกิจกรรมใหม่ๆ และทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่อีกด้วย

6. การมีลักษณะของการยืดหยุ่นในการเรียนรู้ หมายถึง การเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลง เป้าหมาย หรือวิธีการเรียน และใช้ระบบการเข้าถึงปัญหา โดยใช้ทักษะการสำรวจ การลองผิด ลองถูก ซึ่งไม่ได้แสดงถึงการขาดความตั้งใจที่จะเรียนรู้ ความล้มเหลวจะได้รับการนำมาปรับปรุง แก้ไขมากกว่าที่จะยอมแพ้ยกเลิก

7. ความเป็นตัวของตัวเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถดูแลตนเองได้ เลือกที่จะ ผูกพันกับรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่ง มีการกำหนดปัญหากับมาตรฐานของ ระยะเวลาและ สถานที่ที่กำหนดให้ว่าลักษณะการเรียนรู้แบบใดที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับได้

พัชรีย์ สวนแก้ว (2536, หน้า 33-34) กล่าวว่าองค์ประกอบที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ในการเรียน มีดังนี้

1. องค์ประกอบภายในตัวผู้เรียน ประกอบด้วย

1.1 วุฒิภาวะ เป็นตัวกำหนดระดับความเจริญเติบโตสูงสุดของพัฒนาการทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในแต่ละวัยของบุคคล

1.2 ประสบการณ์เดิมหรือความรู้พื้นฐานของผู้เรียน เป็นความรู้เบื้องต้นที่ช่วยให้ เรียนเข้าใจหรือเรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ ได้ เช่น การรู้คำศัพท์ จะเป็นพื้นฐานให้กับการพูดเป็น ประโยค ดังนั้นในการเรียนรู้สิ่งใด ๆ ผู้เรียนจะต้องมีวุฒิภาวะและประสบการณ์เดิมมาก่อน จึงจะ ช่วยให้พร้อมที่เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

2. องค์ประกอบภายในโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้สอน บทเรียน วิธีสอนของผู้สอน จะต้องใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ผู้สอนต้องใช้เทคนิควิธีสอนหลายๆวิธี เพื่อให้ เหมาะสมกับบทเรียน มีกิจกรรมและสื่อการสอนที่น่าสนใจ ที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจและ ความกระตือรือร้นของผู้เรียน สิ่งแวดล้อมทั่ว ๆ ไปในโรงเรียน

รุ่ง แก้วแดง (2542, หน้า 112-113) กล่าวว่า ผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองมี ลักษณะดังนี้

1. มีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัย หรือประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง
2. เลือกแหล่งและมาตรการที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการเรียนรู้
3. รู้จักพัฒนาเกณฑ์ในการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง โดยการค้นหาคำตอบและการ ให้เหตุผล
4. รู้จักถามเหตุผลของการมีกฎระเบียบ กระบวนการ หลักการ และข้อสมมติฐานที่ ยอมรับได้

5. ปฏิเสธที่จะเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้อื่น (ผู้สอน) ต้องการ ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้

6. ตระหนักในทางเลือกทั้งโดยยุทธศาสตร์การศึกษาและการแปลความหมาย และเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับแนวคิด และวัตถุประสงค์ของตนเองอย่างมีเหตุผล

7. ทบทวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับยุทธวิธีของตนเอง เพื่อเสริมศักยภาพและพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. มองเป้าหมาย นโยบายและแผน อย่างอิสระ โดยปราศจากแรงกดดันจากผู้อื่น

9. พัฒนาความเข้าใจในความเป็นไปต่าง ๆ จนสามารถอธิบายกับผู้อื่นได้

10. สร้างกรอบแนวความคิดได้ชัดเจน อย่างอิสระ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแนวความคิดอย่างมีเหตุผล

11. สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้นอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่พึ่งการเสริมแรงหรือรางวัลจากผู้อื่น

12. ระบุความสนใจของตนเองและคำนึงส่วนตัวได้

13. สามารถและเต็มใจยอมรับแนวความคิดอื่นที่ถูกต้อง และเผชิญกับการต่อต้านอุปสรรค รวมทั้งการวิจารณ์เป้าหมายของตนเองโดยปราศจากโทสะ

14. สามารถประเมินข้อบกพร่องและข้อจำกัดของตนเองในฐานะผู้เรียนได้
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อพนันท์ เจริญวัน (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะการนำตนเองเพื่อการเรียนรู้ เจตคติต่อวิชาฟิสิกส์ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 354 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน ผลการวิจัยปรากฏว่า คุณลักษณะการนำตนเองเพื่อการเรียนรู้โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์

แคนิป (Canipe, 2001, pp. 63-01A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับรูปแบบการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาปริญญาโทของ Morehead State University จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง The Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) ของ Gugliemino (1977) และแบบวัดรูปแบบการเรียน The Learning Style Inventory (LSI) ของ Kolb, D. ผลการวิจัยปรากฏว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05

ค็อกซ์ (Cox, 2002, pp. 63-07A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ในวิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ของ Walters State Community College จำนวน 114 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์มีความแตกต่างกันไปตามเพศ โดยเพศชายมีระดับความคิดสร้างสรรค์เฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง

โฮลเซอร์ (Holzer, 2002, pp. 63-02A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง และการประเมินผลงานของตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรี ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านทักษะและทัศนคติ การรับรู้ความสามารถของตนเองประกอบด้วย 4 ประการ คือ ประสิทธิภาพความชำนาญ ประสิทธิภาพความรู้ลึก วิธีการพูด และสิ่งเร้าทางอารมณ์

แวร์ (Ware, 2003, pp. 64-02A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับรูปแบบการเรียนของนักเรียนที่มีการพัฒนาในด้านการอ่าน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 84 คน โดยมีรูปแบบการเรียน 4 ประการ คือ ความต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรม ความต่อเนื่องที่เป็นนามธรรม การสุมแบบเชิงนามธรรม และการสุมเชิงรูปธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนทั้ง 4

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น แสดงว่า ลักษณะของผู้เรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งจุดเน้นอยู่ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ถูกต้อง คือ ต้องเป็นผู้รู้จักตนเองว่าตนเองมีความสามารถและสนใจในเรื่องใด มีการวางแผนในการเรียน กำหนดเป้าหมายทางการเรียน รู้แหล่งความรู้ที่เป็นแหล่งสำคัญในการค้นคว้า รวมทั้งประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้

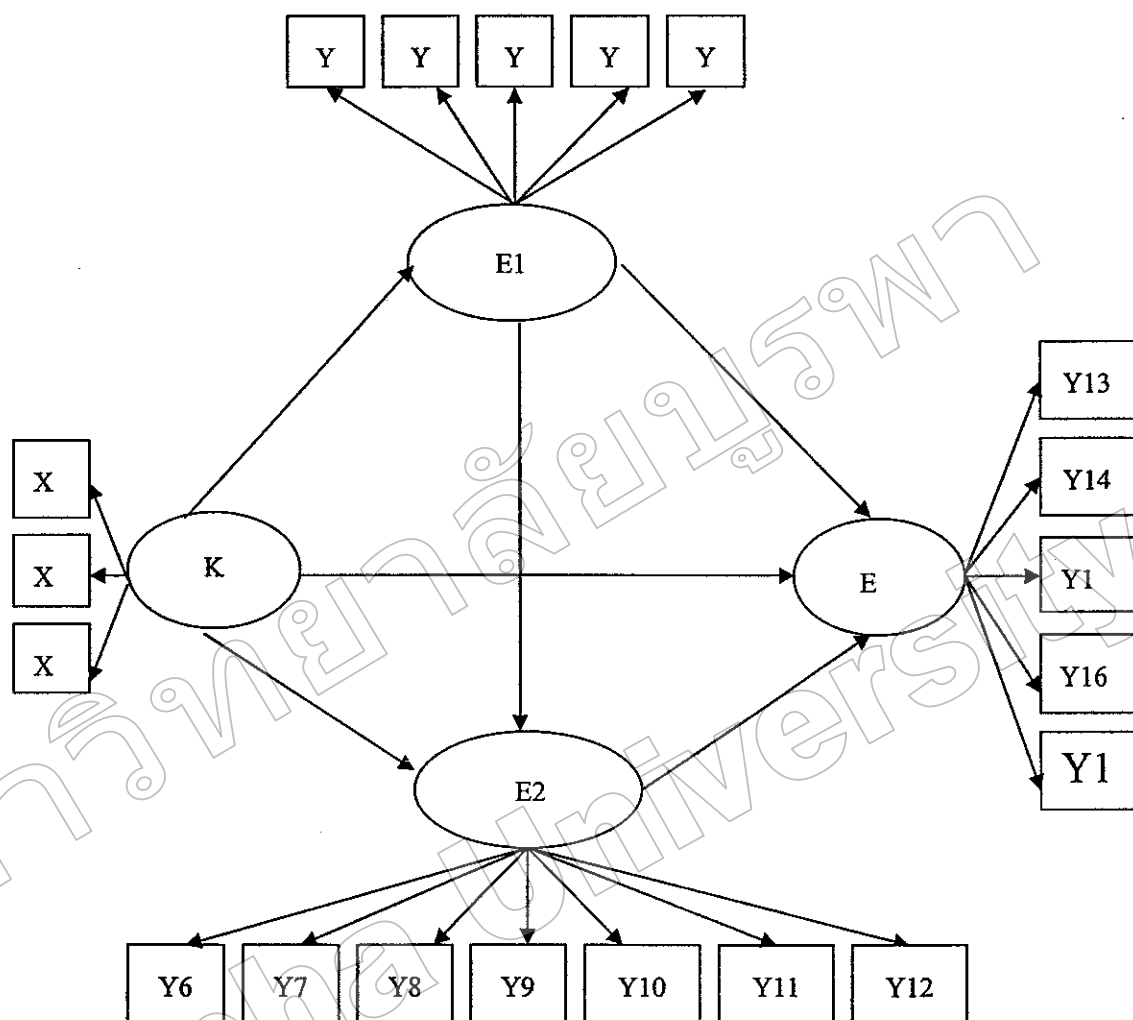
บทสรุป

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของตัวแปรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของตัวแปรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ตัวแปร	แนวคิด	งานวิจัย
1. ลักษณะของผู้สอน		
1.1 ลักษณะของผู้สอนกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	Knowles (1975)	Mitchell (1997), สุธาสินี ไชเย็น (2545)
1.2 ลักษณะของผู้สอนกับลักษณะของผู้เรียน		หทัยทิพย์ ภาคอินทรีย์ (2545)
2. กระบวนการเรียนการสอน		
2.1 กระบวนการเรียนการสอนกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	Knowles (1975)	Gearhart (2003), สมคิด อิศระวัฒน์ (2542)
2.2 กระบวนการเรียนการสอนกับลักษณะของผู้เรียน		จิฎา ไกรวัฒนพงศ์ (2544)
3. ลักษณะผู้เรียน		
ลักษณะของผู้เรียนกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	Skager (1978) Knowles (1975)	Cox (2002), Holzer(2002)

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของตัวแปรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถแสดงให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หมายเหตุ

ตัวแปรแฝง

K = ลักษณะของผู้สอน

E1 = กระบวนการเรียนการสอน

E2 = ลักษณะของผู้เรียน

E3 = การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ตัวแปรสังเกตได้

X1 = วิธีการสอน

X2 = ความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อผู้เรียน

X3 = บุคลิกลักษณะของผู้สอน

Y1 = เนื้อหาวิชา

Y2 = การจัดเวลาเรียน

Y3 = บรรยากาศในการเรียน

Y4 = กิจกรรมในการเรียน

Y5 = สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน

Y6 = การเป็นผู้ยอมรับตนเอง

Y7 = การวางแผนที่เป็นระบบ

Y8 = แรงจูงใจในการเรียน

Y9 = ความสามารถประเมินตนเองได้

Y10 = ลักษณะเปิดกว้างต่อประสบการณ์

Y11 = การยืดหยุ่นในการเรียน

Y12 = ความเป็นตัวของตัวเอง

Y13 = การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง

Y14 = การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

Y15 = การวางแผนการเรียน

Y16 = การแสวงหาแหล่งวิทยาการ

Y17 = การประเมินผลการเรียน

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

การดำเนินการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ การบรรยาย การอธิบาย และการควบคุม ปรัชญาการณัฏฐธรรมชาตินั้น นักวิจัยให้ความสนใจศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ระหว่างตัวแปร และพยายามพัฒนาวิธีการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรขึ้นหลายวิธี การวิเคราะห์อิทธิพล (Path Analysis) นับเป็นวิธีการหนึ่งในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในการวิจัยแยกออกเป็น 2 แนวทาง คือ การวิจัยเชิงทดลองและการวิจัยที่ไม่ใช่การวิจัยเชิงทดลอง การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรในการวิจัยเชิงทดลองมีรูปแบบการวิจัย และวิธีการที่มีประสิทธิภาพอยู่ที่กระบวนการสุ่ม (Randomization) และการจัดกระทำ (Manipulation) ตัวแปรที่เป็นสาเหตุ แต่การวิจัยเชิงทดลองบางครั้งไม่สามารถศึกษาได้ เนื่องจากตัวแปรจัดกระทำบางตัวแปร ไม่อาจจัดกระทำได้ เพราะขัดกับจรรยาบรรณของนักวิจัย เช่น การทำร้ายร่างกาย หรือมีตัวแปรจัดกระทำหลายตัว รวมทั้งมีตัวแปรคั่นกลาง ตัวแปรที่เป็นตัวกดหลายตัวจน ไม่อาจกำหนดแบบแผนการทดลองเพื่อตอบคำถามวิจัยได้ ทำให้นักวิจัยได้พัฒนาการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยการวิจัยที่ไม่ใช่การวิจัยเชิงทดลอง โดยการรวมสารสนเทศเชิงปริมาณ (จากค่าสหสัมพันธ์ชนิดต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ) กับสารสนเทศเชิงคุณภาพ (จากทฤษฎี ข้อตกลงเบื้องต้น สมมุติฐาน การวิเคราะห์เชิงตรรก) เพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีความสมบูรณ์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ การวิจัยดังกล่าวคือ การวิจัยที่มีการกำหนดและวิเคราะห์ตรวจสอบ โมเดลลิสเรล (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 176 - 177)

การวิเคราะห์โมเดลลิสเรล เป็นวิธีการที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเกือบทุกแบบในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เมื่อนักวิจัยมีโมเดลลิสเรลเป็นสมมุติฐานวิจัยแล้ว การดำเนินงานเพื่อวิเคราะห์โมเดลลิสเรล แบ่งได้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 23)

1. การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล (Specification of the Model)
2. การระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล (Identification of the Model)
3. การประมาณค่าพารามิเตอร์จากโมเดล (Parameter Estimation of the Model)
4. การตรวจสอบความตรงของโมเดล (Validation of the Model)
5. การปรับโมเดล (Model Adjustment)
6. การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบความตรงของโมเดล (Validation of the Model)

ขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบความตรงของโมเดลอิสระที่เป็นสมมติฐานการวิจัย หรือการประเมินผลความถูกต้องของโมเดล หรือการตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดล ซึ่งค่าสถิติที่ช่วยในการตรวจสอบความตรงของโมเดลมี 5 วิธี (Joreskog & Sorbom, 1989 อ้างอิงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 53-57) คือ

1. ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและสหสัมพันธ์ของค่าประมาณพารามิเตอร์ (Standard Errors and Correlations of Estimates) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมอิสระจะให้ค่าประมาณพารามิเตอร์ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ค่าสถิติ และสหสัมพันธ์ระหว่างค่าประมาณ ถ้าค่าประมาณที่ได้ไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานมีขนาดใหญ่ และโมเดลการวิจัยอาจจะยังไม่ได้พอ ถ้าสหสัมพันธ์ระหว่างค่าประมาณมีค่าสูงมากเป็นสัญญาณแสดงว่าโมเดลการวิจัยจะไม่น่าเป็นบวกแน่นอน (non-positive define) และเป็นโมเดลที่ไม่ดีพอ

2. สหสัมพันธ์พหุคูณและสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Multiple Correlations and Coefficients of Determination) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมอิสระจะให้ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณและสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สำหรับตัวแปรสังเกตได้แยกทีละตัวและรวมทุกตัว รวมทั้งสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของสมการ โครงสร้างด้วย ค่าสถิติเหล่านี้ควรมีค่าสูงสุดไม่เกินหนึ่ง และค่าที่สูง แสดงว่า โมเดลมีความตรง

3. ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit Measures) ค่าสถิติในกลุ่มนี้ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดลเป็นภาพรวมทั้งโมเดล มิใช่เป็นการตรวจสอบเฉพาะค่าพารามิเตอร์แต่ละตัวเหมือนค่าสถิติสองประเภทแรก ในทางปฏิบัตินักวิจัยควรใช้ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนตรวจสอบความตรงของโมเดลทั้งโมเดล แล้วตรวจสอบความตรงของพารามิเตอร์แต่ละตัว โดยพิจารณาค่าสถิติสองประเภทแรกด้วย เพราะในบางกรณีแม้ว่าค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนจะแสดงว่าโมเดลกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่อาจจะมีพารามิเตอร์บางค่าไม่มีนัยสำคัญก็ได้ นอกจากนี้ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนยังใช้ประโยชน์ในการเปรียบเทียบโมเดลที่แตกต่างกันสองโมเดลได้ด้วยว่า โมเดลใดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากกว่ากัน ค่าสถิติในกลุ่มนี้มี 4 ประเภท (Joreskog & Sorbom, 1989 อ้างอิงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 53-57) ดังต่อไปนี้

3.1 ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบ

สมมติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์ โดยคำนวณจากผลคูณขององศาอิสระกับค่าของฟังก์ชันความกลมกลืน ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าสูงมาก แสดงว่าฟังก์ชันความกลมกลืน

มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ โมเดลอิสระไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าต่ำมาก ยิ่งมีค่าใกล้เคียงศูนย์มาก ยิ่งมีค่าใกล้เคียงศูนย์มากเท่าไร แสดงว่าโมเดลอิสระสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การใช้ค่าสถิติไค-สแควร์ เป็นค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนต้องใช้ด้วยความระวัง เพราะข้อตกลงเบื้องต้นของค่าสถิติไค-สแควร์ มี 4 ประการ คือ

ก. ตัวแปรภายนอกสังเกตได้ ต้องมีการแจกแจงปกติ

ข. การวิเคราะห์ข้อมูลต้องใช้เมทริกซ์ความแปรปรวน- ความแปรปรวนร่วมใน

การคำนวณ

ค. ขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีขนาดใหญ่ อัตราส่วนของหน่วยตัวอย่างกับจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรควรจะเป็น 20 ต่อ 1 (Lindeman, Merenda & Gold, 1980 อ้างอิงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 54)

ง. ฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์จริงตามสมมติฐานที่ใช้ทดสอบไค-สแควร์

3.2 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of-Fit-Index = GFI) ดัชนี GFI จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 และเป็นค่าที่ไม่ขึ้นกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แต่ลักษณะการแจกแจงขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดัชนี GFI ที่เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness-of-Fit-Index = AGFI) เมื่อนำดัชนี GFI มาปรับแก้ โดยคำนึงถึงขนาดขององศาอิสระ ซึ่งรวมทั้งจำนวนตัวแปรและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ค่าดัชนี AGFI นี้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับดัชนี GFI

3.4 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean Squared Residual = RMR) ดัชนี RMR เป็นดัชนีที่ใช้เปรียบเทียบระดับความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลสองโมเดล เฉพาะกรณีที่เป็นการเปรียบเทียบโดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน ค่าของดัชนี RMR ยิ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์เศษเหลือหรือความคลาดเคลื่อน (Analysis of Residuals) ในการใช้โปรแกรมลิสเรลนักวิจัยควรวิเคราะห์เศษเหลือควบคู่กันไปกับดัชนีตัวอื่นๆที่กล่าวมาแล้ว ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคลาดเคลื่อนมีหลายแบบ แต่ละแบบใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

4.1 เมทริกซ์เศษเหลือหรือความคลาดเคลื่อนในการเทียบความกลมกลืน

(Fitted Residuals Matrix) หมายถึง เมทริกซ์ที่เป็นผลต่างของเมทริกซ์ S และ Sigma โปรแกรมลิสเรลจะให้ค่าความคลาดเคลื่อนทั้งในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน ค่าความคลาดเคลื่อนใน

รูปคะแนนมาตรฐาน คือ ผลหารระหว่างความคลาดเคลื่อนกับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความคลาดเคลื่อนนั้น ถ้าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูล ค่าความคลาดเคลื่อนในรูปคะแนนมาตรฐานไม่ควรมีค่าเกิน 2.00 ถ้ายังมีค่าเกิน 2.00 ต้องทำการปรับโมเดลใหม่ นอกจากจะให้ค่าความคลาดเคลื่อนแล้วโปรแกรมลิสเรลให้แผนภาพต้น-ใบ (stem-and-leaf plot) ของความคลาดเคลื่อนด้วย

4.2 คิวพล็อต (Q-Plot) เป็นกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนกับค่าควอนไทล์ปกติ (normal quantiles) ถ้าได้เส้นกราฟมีความชันมากกว่าเส้นทแยงมุม ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ดัชนีดัดแปร โมเดล (Model Modification Indices) ดัชนีตัวนี้เป็นประโยชน์มากในการปรับโมเดล ดัชนีดัดแปร โมเดลเป็นค่าสถิติเฉพาะสำหรับพารามิเตอร์แต่ละตัวมีค่าเท่ากับค่าไค-สแควร์ที่จะลดลงเมื่อกำหนดให้พารามิเตอร์ตัวนั้นเป็นพารามิเตอร์อิสระ หรือมีการผ่อนคลายข้อกำหนดเงื่อนไขบังคับของพารามิเตอร์นั้น ข้อมูลที่ได้นี้เป็นประโยชน์มากสำหรับนักวิจัยในการตัดสินใจปรับโมเดลลิสเรลให้ดีขึ้น